

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ความชุกของผู้ป่วยจากการสัมผัสแมงกะพรุนพิษที่ได้รับการรักษาในโรงพยาบาลกระบี่
ปี พ.ศ. 2553-2556 และองค์ความรู้ใหม่เพื่อลดความรุนแรงของ
การบาดเจ็บและเสียชีวิตจากแมงกะพรุนพิษ

The study of jellyfish envenomation patients at Krabi Hospital from 2010-2013
and new knowledge for reduction of its severity and mortality

วีรวัฒน์ ยอแสงรัตน์ พ.บ.

วุฒิปดเวชปฏิบัติทั่วไป

อนุมัติบัตรจวิทยา

โรงพยาบาลกระบี่

Weerawat Yorsaengrat M.D.

Thai board of General Practitioner

Thai board of Dermatology

Krabi Hospital

บทคัดย่อ

แมงกะพรุนพิษเป็นอันตรายต่อผู้ที่สัมผัส โดยเฉพาะแมงกะพรุนกล่อง เป็นสาเหตุทำให้มีผู้เสียชีวิตได้ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ที่จังหวัดกระบี่ก็มีรายงานผู้เสียชีวิตจากแมงกะพรุนกล่องเช่นกัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษที่ได้รับการรักษาในโรงพยาบาลกระบี่ ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี 2556 เป็นการศึกษาย้อนหลังเพื่อดูความชุกของโรคพบว่า มีผู้ป่วยจำนวน 62 ราย แยกเป็นรายปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2553, 2554, 2555 และ 2556 ได้ดังนี้คือ 25 ราย 13 ราย 8 ราย และ 16 ราย ตามลำดับ และเมื่อแยกเอาเฉพาะผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนกล่องซึ่งมีอันตรายมากที่สุดตามรายปี จะมีดังนี้คือ 10 ราย 8 ราย 4 ราย และ 8 ราย ตามลำดับ จากองค์ความรู้ใหม่พบว่า น้ำส้มสายชูสามารถลดความรุนแรงของการบาดเจ็บและการสูญเสียชีวิตของผู้ป่วยที่สัมผัสกับแมงกะพรุนพิษลงได้ ด้วยการใช้ น้ำส้มสายชูที่ใช้นำมาล้างตามครีวเรือน ภาชนะบนผิวหนังที่สัมผัสกับแมงกะพรุนพิษ เป็นเวลาอย่างน้อย 30 วินาที เพราะน้ำส้มสายชูจะไปยับยั้งการยิงเข็มพิษของกะเปาะพิษของแมงกะพรุนกล่อง ทำให้ผู้ป่วยไม่ได้รับพิษจากเข็มพิษเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังมีกะเปาะพิษที่ยังไม่ได้ยิงออกมาอีกปริมาณมากหลังจากสัมผัสแรก กะเปาะพิษจะยิงเข็มพิษเพิ่มขึ้นเมื่อมีการกระตุ้นจากการถูด้วยน้ำเปล่าหรือการขัดถูด้วยทราย เมื่อถูด้วยน้ำส้มสายชูแล้ว การเอาเศษแมงกะพรุนพิษออกจากผิวหนังผู้ป่วยจะทำให้ง่ายขึ้นโดยการคีบด้วยคีมเล็ก ๆ หรือสวมถุงมือแล้วหยิบออก การใช้ น้ำส้มสายชูรักษาผู้สัมผัสแมงกะพรุนเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับประชาชนชาวไทย และเป็นความรู้ที่สำคัญมากในการลดความรุนแรงของการบาดเจ็บและอัตราการตายจากการสัมผัสแมงกะพรุนพิษ ในรายงานนี้ยังได้นำเสนอการรักษาเบื้องต้นเมื่อพบผู้ป่วยสัมผัสกับแมงกะพรุนพิษอีกด้วย

Abstract

Jellyfish stings is harmful to everyone who have had contacted, there are many reports of worldwide deaths and severe envenomation from jellyfish stings. In Thailand including Krabi also have the reports of dead cases from Box jellyfish stings. In this retrospective study of jellyfish stings in Krabi Hospital which located in southern part of Thailand, we collected all cases who received first treatment of jellyfish stings in Krabi

Hospital from 2010-2013. All together 62 cases, were found yearly 25 cases, 13 cases, 8 cases and 16 cases in 2010, 2011, 2012 and 2013 respectively. And as Box jellyfish stings were 10 cases, 8 cases, 4 cases and 8 cases in the above mentioned years. Initial management of Box jellyfish includes maintain basic life support if required, immediately wash the stung area at least 30 seconds with copious quantities of vinegar, do not use neither alcohol nor fresh water, avoid rubbing the stung area and gently pick off any adherent tentacles with tweezers, forceps or gloved fingers. This first aid management is new crucial for Thai people. This knowledge can reduce severity and mortality of jellyfish stings. Initial management is also presented in this study.

ประเด็นสำคัญ	Key words
แมงกะพรุนกล่องทำให้ผู้สัมผัสอาจเสียชีวิต, การรักษาที่รวดเร็ว และรอดบริเวณที่สัมผัสด้วย น้ำส้มสายชู เป็นเวลาอย่างน้อย 30 วินาที	potentially fatal Box jellyfish stings, immediately wash the stung area (at least 30 seconds) with copious quantities of vinegar

บทนำ

ประเทศไทยมีจังหวัดที่ติดชายทะเล 22 จังหวัด มีรายงานว่ามีผู้เสียชีวิตจากการสัมผัสแมงกะพรุน 4 ราย⁽¹⁾ และพบว่าทั่วโลกมีผู้เสียชีวิตจากแมงกะพรุนพิษ มากกว่า 100 ราย⁽²⁻³⁾ แต่ยังไม่เป็นที่ตระหนักในสังคมไทยว่า แมงกะพรุนเป็นอันตรายถึงตายได้ แมงกะพรุนมีหลายชนิด บางชนิดนำมาเป็นอาหารได้ ขณะที่บางชนิดเป็นอันตรายมาก เช่น แมงกะพรุนกล่อง Portuguese Man-of-War เป็นต้น ในแต่ละปีมีคนลงไปเล่นน้ำทะเล ลงไปหากุ้ง หอย ปู ปลา ในทะเล แล้วสัมผัสกับ แมงกะพรุนพิษ เป็นจำนวนไม่น้อย แต่องค์ความรู้ที่ถูกต้อง ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นยังไม่ได้แพร่หลายในหมู่ประชาชน

แมงกะพรุนมีลักษณะลำตัวใสและนิ่ม มีโพรงทำหน้าที่เป็นทางเดินอาหาร มีกระเปาะบรรจุเข็มพิษ (nematocyst) สำหรับป้องกันตัวและจับเหยื่อ กระจายอยู่ทุกส่วนของร่างกาย โดยเฉพาะบริเวณหนวด (tentacle) ทั้งนี้หนวดของแมงกะพรุนพิษที่ตายแล้ว หรือแม้แต่อนหนวดที่หลุดออกมาก็ยังสามารถปล่อยพิษให้กับผู้ที่สัมผัสได้ แมงกะพรุนพิษที่มีรายงานทำให้เกิดเสียชีวิตได้บ่อยที่สุดคือ แมงกะพรุนกล่อง (Box jellyfish) ซึ่งพบได้หลายประเทศในทะเลเขตร้อน เช่น ทางตอนเหนือของประเทศออสเตรเลียซึ่งมีรายงาน

การเสียชีวิตมากกว่า 60 ราย ประเทศฟิลิปปินส์และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี Portuguese Man-of-War ซึ่งมีรายงานการเสียชีวิต 3 ราย จากประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ก่อนปี พ.ศ. 2545 ยังไม่มีรายงานอย่างเป็นทางการว่ามีแมงกะพรุนกล่องในประเทศไทย จนกระทั่งมีรายงานว่ามีนักท่องเที่ยว 2 ราย เสียชีวิตจากการสัมผัสแมงกะพรุนกล่องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสำนักกระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข⁽⁴⁾

จังหวัดกระบี่ เป็นจังหวัดท่องเที่ยวทางทะเล ที่สำคัญจังหวัดหนึ่งทางตอนใต้ของประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น หาดอ่าวนาง หาดไร่เล เกาะลันตา ซึ่งสถานที่ดังกล่าวก็พบว่า มีสัตว์ทะเลที่มีพิษร้ายแรงที่สุดชนิดนี้อาศัยอยู่ด้วย ในปี พ.ศ. 2551 จังหวัดกระบี่ มีรายงานการเสียชีวิตจากการสัมผัสแมงกะพรุนพิษที่อำเภอเกาะลันตา⁽⁵⁾ เป็นผู้ป่วยชาวสวีเดน เพศหญิง อายุ 11 ปี สัมผัสแมงกะพรุนขณะเล่นน้ำอยู่บริเวณชายหาดของเกาะลันตา เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2551 เวลาประมาณ 10.30 น.

ผู้เห็นเหตุการณ์เล่าว่า ผู้เสียชีวิตวิ่งขึ้นจากน้ำ มาที่ชายหาดและฟุบหมดสติ ผู้ช่วยเหลือบริเวณชายหาดทำการช่วยเหลือเบื้องต้นประมาณ 10 นาที อาการไม่ดีขึ้น จึงนำส่งสถานีนอนามัยซึ่งอยู่ใกล้จุดเกิดเหตุ ขณะไปถึงสถานีนอนามัย ผู้ป่วยไม่รู้สึกลำบาก ไม่หายใจ แพทย์

ประจำสถานอนามัยให้การช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้นและใส่ท่อช่วยหายใจ จากนั้นนำส่งโรงพยาบาลเกาะลันตา แต่ผู้ป่วยได้เสียชีวิตแล้ว เนื่องจากตรวจไม่พบสัญญาณชีพใดๆ ตรวจร่างกายพบรอยไหม้ลักษณะคล้ายหนวดของแมงกะพรุนบริเวณขาทั้งสองข้าง และล่าสุดเมื่อปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2557 ก็มีรายงานว่า มีเด็กชายชาวฝรั่งเศสได้เสียชีวิตจากพิษแมงกะพรุนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี⁽⁶⁾

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังไม่ทราบว่า จะให้การปฐมพยาบาลอย่างไรหากเห็นผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนกลองแล้วร้องด้วยความเจ็บปวดจากการติดตามความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ พบว่า การใช้ น้ำส้มสายชูที่เราใช้เป็นเครื่องปรุงรสอาหารสามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยได้ โดยราดลงไปบนบริเวณที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษเป็นเวลานานอย่างน้อย 30 วินาที น้ำส้มสายชูจะไปทำให้กระเปาะพิษที่ยังไม่ยิงเข็มพิษถูกทำลายไป น้ำส้มสายชูไม่ได้ลดอาการปวดแต่อย่างใด แต่เป็นการป้องกันไม่ให้ร่างกายผู้ป่วยได้รับพิษเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

สำหรับความรู้ของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามชายทะเลทั่วไป ในประเทศไทยเชื่อกันว่า การตำผักบุ้งทะเลแล้วแปะลงบนบริเวณที่สัมผัสแมงกะพรุนช่วยได้ในระดับหนึ่ง แต่ขณะนั้นยังไม่ได้รับการยืนยันว่าช่วยได้ การใช้ทรายขัดถูเพื่อเอาแมงกะพรุนออกจากร่างกายผู้ป่วย การราดด้วยน้ำจืดเป็นการกระตุ้นให้กระเปาะพิษของแมงกะพรุนกลองให้ยิงเข็มพิษออกไปมากขึ้นเป็นอันตรายต่อผู้ป่วยอย่างยิ่ง การเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการใช้น้ำส้มสายชูเพื่อป้องกันไม่ให้แมงกะพรุนกลองปล่อยพิษเพิ่มขึ้นจนเป็นอันตรายต่อผู้ป่วยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ผู้ติดตามชายฝั่งทะเล ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวทางทะเล เพื่อเตรียมน้ำส้มสายชูไว้ใกล้ตัว มีไว้รับมือ มีไว้ในเรือ ทั้งเรือท่องเที่ยว เรือประมง เพื่อจะได้ใช้ราดลงบนบริเวณผิวหนังของผู้ที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษได้ทันทีทั้งที่โอกาสเสียชีวิตของผู้ป่วยก็จะน้อยลง

วัสดุและวิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) โดยการเก็บข้อมูลย้อนหลัง ณ โรงพยาบาลกระบี่ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข ตั้งแต่ 1 มกราคม 2553 ถึง 31 ธันวาคม 2556 โดยผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย โรงพยาบาลกระบี่

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มประชากรศึกษาคือ ผู้ป่วยทุกรายที่สงสัยว่าสัมผัสกับแมงกะพรุน แล้วมาขอรับการรักษาที่โรงพยาบาลกระบี่ โดยทบทวนจากเวชระเบียน จากประวัติการสัมผัสแมงกะพรุน ทบทวนจากใบ JF1 ที่เป็นแบบรายงานเฝ้าระวังการบาดเจ็บจากแมงกะพรุนพิษ และได้จากการลงรหัส ICD 10 ที่ลงเป็น T63.6 และ X26.99 โดย T63.6 หมายถึง ถูกพิษสัตว์ทะเลอื่น แมงกะพรุน ดอกไม้ทะเล (แอนนีโมนทะเล) หอย กุ้ง ปู ปลาตา และ X26.99 หมายถึง สัมผัสกับสัตว์น้ำมีพิษรวมถึงพิษน้ำมีพิษ รวมทั้งปะการัง แมงกะพรุน บีมาโตซิสท์ แอนนีโมน (ดอกไม้) ปลิง หอยเม่น โดยไม่ได้ระบุรายละเอียดของสถานที่และกิจกรรม

ผลการศึกษา

จากการทบทวนเวชระเบียนผู้ป่วยที่สงสัยว่าสัมผัสแมงกะพรุน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลกระบี่ ตั้งแต่ 1 มกราคม 2553 ถึง 31 ธันวาคม 2556 พบผู้ป่วย จำนวน 74 ราย โดยการทบทวนจากใบ JF1 ซึ่งเป็นแบบรายงานเฝ้าระวังการบาดเจ็บจากแมงกะพรุนพิษ 41 ราย และได้จากการลงรหัส ICD10 ที่ลงเป็น T63.6 และ X26.99 แล้วคิดเฉพาะผู้มีประวัติสัมผัสแมงกะพรุนพิษอีก 33 ราย รวมเป็น 74 ราย แต่เมื่อคัดแยกเฉพาะรายที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษแล้วมารับการรักษาที่โรงพยาบาลกระบี่ เป็นสถานที่แรกจะมีเพียง 62 ราย

จากการทบทวนกลุ่มอาการจะสามารถแบ่งผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. กลุ่มผู้ป่วยที่เข้าข่ายสัมผัสแมงกะพรุนกลอง

มีจำนวน 30 ราย โดยผู้ป่วยกลุ่มนี้จะมีประวัติสัมผัสแมงกะพรุน แล้วมีอาการของระบบหัวใจและหลอดเลือด เช่น แน่นหน้าอก หัวใจเต้นผิดจังหวะ หรือมีอาการระบบประสาท เช่น คลื่นไส้ อาเจียน กระสับกระส่าย ปวดรุนแรง หรือมีอาการของระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ เช่น ปวดกล้ามเนื้อ ปวดร้าวไปที่หัวใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. กลุ่มผู้ป่วยที่ไม่สามารถระบุได้ว่าสัมผัสกับแมงกะพรุนกล่อง มีจำนวน 30 ราย โดยผู้ป่วยกลุ่มนี้มีประวัติสัมผัสแมงกะพรุน มีอาการทางระบบผิวหนัง เช่น มีผื่น คัน แดง ปวดบริเวณแผล อย่างใดอย่างหนึ่ง และไม่มีข้อมูลของอาการระบบอื่น ๆ

3. กลุ่มผู้ป่วยที่สัมผัสกับแมงกะพรุนอื่น ๆ ที่มีอาการนอกเหนือจากสองกลุ่มข้างต้น มีจำนวน 2 ราย จากการศึกษาสถานการณ์การบาดเจ็บจากแมงกะพรุนพิษทั้ง 62 ราย เมื่อจำแนกตามเชื้อชาติพบว่า เป็นชาวไทย 48 ราย เป็นชาวต่างชาติ 14 ราย เป็นผู้เข้าข่ายสัมผัสแมงกะพรุนกล่อง 30 ราย (ร้อยละ 48.4) แมงกะพรุนชนิดอื่น 2 ราย (ร้อยละ 3.2) และไม่สามารถระบุว่าเป็นแมงกะพรุนกล่องได้ 30 ราย (ร้อยละ 48.4) เป็นคนไทย

48 ราย (ร้อยละ 77.4) ชาวต่างชาติ 14 ราย (ร้อยละ 22.6) พบที่ชายหาดอ่าวนางมากที่สุด คือ 14 ราย (ร้อยละ 22.6) นอกจากนั้นพบกระจายทั่วไปตามหาดต่าง ๆ เวลาที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษสูงสุดอยู่ในช่วงเวลา 12.01-18.00 น. จำนวน 28 ราย (ร้อยละ 45.2) รองลงมาอยู่ในช่วงเวลา 06.01-12.00 น. จำนวน 17 ราย (ร้อยละ 27.4) และไม่ระบุเวลา จำนวน 10 ราย (ร้อยละ 16.1)

เมื่อแยกตามกลุ่มอาชีพพบว่า นักเรียนสัมผัสมากที่สุด จำนวน 18 ราย (ร้อยละ 29.1) รองลงมา รับจ้าง 12 ราย (ร้อยละ 19.4) และแม่บ้าน 11 ราย (ร้อยละ 17.8) ประมงและนักท่องเที่ยว มีจำนวนผู้ป่วยเท่ากันคือ 8 ราย (ร้อยละ 13.0) ตามลำดับ

เมื่อแยกตามรายปี พ.ศ. 2553, 2554, 2555 และ 2556 พบว่า มีผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนกล่อง จำนวน 10 ราย 8 ราย 4 ราย 8 ราย ตามลำดับ ผู้ป่วยที่ไม่สามารถระบุว่าเป็นแมงกะพรุนกล่อง 14 ราย 5 ราย 3 ราย 8 ราย ตามลำดับ ผู้ป่วยที่มีอาการต่างจากสองกลุ่มแรกในปี พ.ศ. 2553 จำนวน 1 ราย และปี พ.ศ. 2555 จำนวน 1 ราย ตามตารางต่อไปนี้

	ปี 2553	ปี 2554	ปี 2555	ปี 2556	รวม
1. กลุ่มเข้าข่ายแมงกะพรุนกล่อง (ราย)	10	8	4	8	30
2. กลุ่มไม่สามารถระบุว่าเป็นแมงกะพรุนกล่อง (ราย)	14	5	3	8	30
3. แมงกะพรุนอื่น ๆ (ราย)	1	0	1	0	2
รวม	25	13	8	16	62

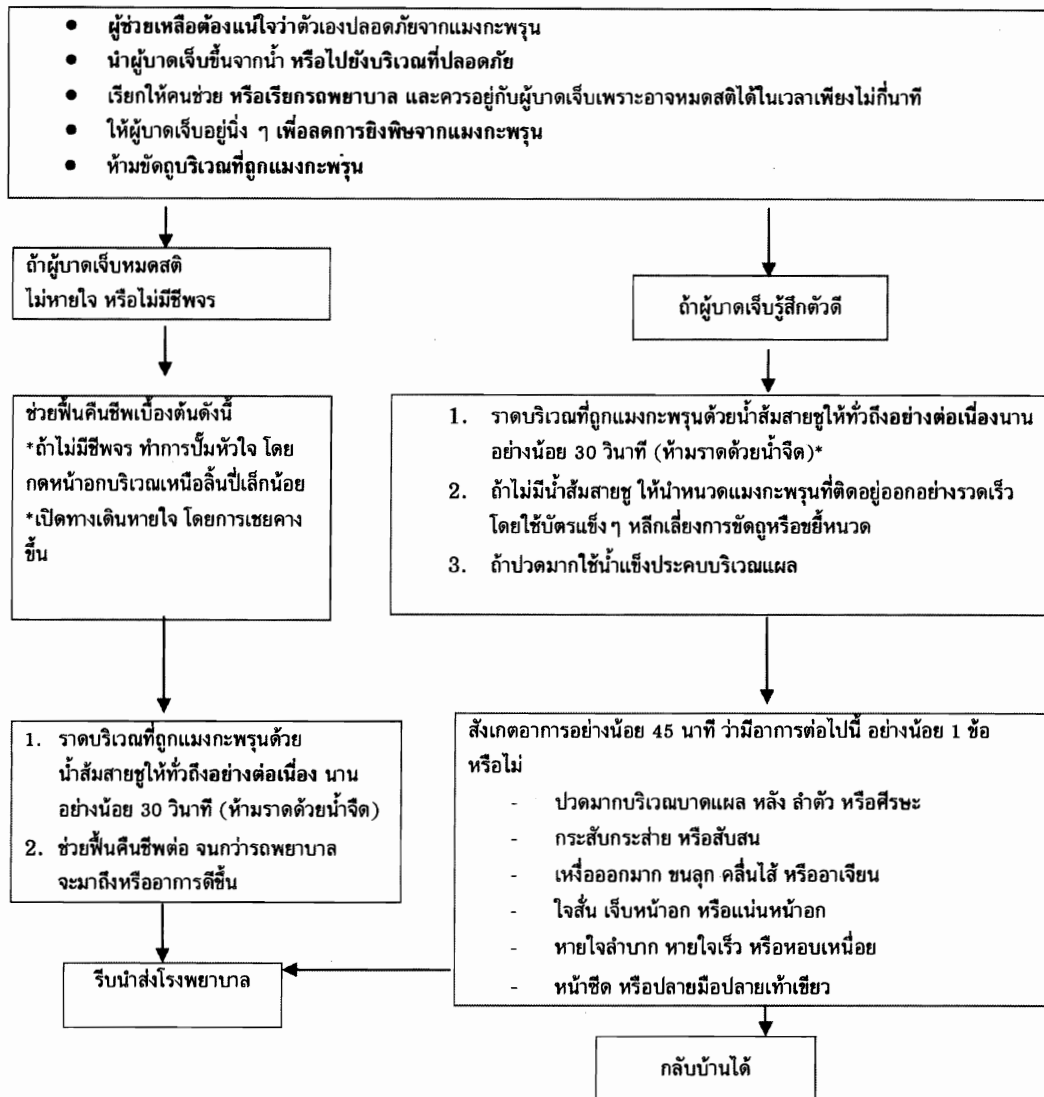
วิจารณ์

คนไทยโดยทั่วไปทราบว่าเป็นพิษต่อผิวหนัง ทำให้เกิดอาการแสบร้อน แสบไหม้ อย่างที่ชาวบ้านพูดกันว่า โดนแมงกะพรุนไฟ แต่ไม่ทราบว่าถ้าสัมผัสกับแมงกะพรุนกล่องหรือ Portuguese Man-of-War แล้ว อาจทำให้ถึงแก่เสียชีวิตได้ นอกจากนี้ประชาชนยังเข้าใจว่า การรักษาเบื้องต้นที่ถูกต้องคือ การเอาผักบุ้งทะเลมาตำแล้วนำไปพอกบนผิวหนังที่สัมผัสกับแมงกะพรุนพิษ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าแมงกะพรุนทำให้มีผู้เสียชีวิตทั่วโลกกว่า 100 ราย เกินครึ่งหนึ่งของผู้ที่เสียชีวิตอยู่ที่ประเทศออสเตรเลีย สำหรับในประเทศไทยก็มีรายงานพบผู้เสียชีวิตจากการ

สัมผัสแมงกะพรุนพิษ 5 ราย และรายหนึ่งเป็นเพศหญิงอายุ 11 ปี ชาวสวีเดน ที่เสียชีวิตจากการสัมผัสแมงกะพรุนพิษที่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่

จากข้อมูลผู้ป่วยสัมผัสกับแมงกะพรุนกล่องที่มาขอรับการรักษาที่โรงพยาบาลกระบี่ ทำให้เราต้องให้ความรู้แก่ประชาชน นักท่องเที่ยว ชาวประมง ผู้ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวที่อยู่ริมฝั่งทะเล ให้สามารถปฐมพยาบาลผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว ตามภาพที่ 1 ไม่ใช้วิธีการรักษาพยาบาลที่ไม่ถูกต้อง เพราะจะยิ่งเป็นอันตรายต่อผู้ป่วยมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการปฐมพยาบาลผู้ที่ต้องสงสัยถูกแมงกะพรุนพิษ

*ถ้าไม่มีน้ำส้มสายชูใช้น้ำอัดลมแทนได้ แต่ได้ผลน้อยกว่า

ข้อเสนอแนะ

เพื่อลดโอกาสการสัมผัสกับแมงกะพรุนพิษในทะเล ถ้าเราสามารถสร้างตาข่ายกันทะเลไม่ให้ผู้ลงไปว่ายน้ำทะเลสัมผัสกับแมงกะพรุน จะเป็นการลดปัญหาไปได้มาก ซึ่งขณะนี้บางโรงแรมตามชายหาดต่าง ๆ ได้มีการสร้างตาข่ายเพื่อป้องกันอันตรายนี้ให้กับแขกที่มาพักบ้างแล้ว ในกรณีต้องดำน้ำหรือ

ประกอบอาชีพประมงทางทะเล ควรสวมเสื้อผ้าที่มีดซิดป้องกันการสัมผัสแมงกะพรุน นอกจากนี้ควรมีป้ายหรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สื่อเตือนนักท่องเที่ยวตามชายฝั่งทะเลที่อาจสัมผัสกับแมงกะพรุนพิษได้ การเตรียมน้ำส้มสายชูให้พร้อมที่จะใช้กับผู้ที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษ ควรมีเสพยาบาลใส่น้ำส้มสายชูไว้ริมชายหาดทะเลทั่วไปในประเทศไทย เพราะทุกหาดมีโอกาสพบแมงกะพรุนกล่อง ในกรณีของ

จังหวัดกระบี่ที่มีเรือหางยาวมากมายจนมีชมรมเรือหางยาวทางโรงพยาบาลกระบี่ได้ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเรือหางยาวไปแล้ว และแนะนำให้พกพาน้ำส้มสายชูติดเรือไปด้วยทุกครั้งเมื่อออกเรือ ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางทะเล ผู้ประกอบอาชีพทางทะเล ชาวประมง สถาบันการศึกษาและประชาชนทั่ว ๆ ไป กรณีพบผู้ป่วยที่มีอาการปวดมากจากการสัมผัสกับแมงกะพรุนหรือสงสัยว่าสัมผัสกับแมงกะพรุน จะต้องนำผู้ป่วยขึ้นจากน้ำ (โดยที่ผู้ทำการช่วยเหลือต้องปลอดภัยจากแมงกะพรุน) จากนั้นให้ราดน้ำส้มสายชูลงบนบริเวณที่สัมผัสแมงกะพรุนเป็นเวลา 30 วินาที ควรรีบให้คนช่วยหรือเรียกรถพยาบาล แต่ต้องไม่ทิ้งให้ผู้ป่วยอยู่ตามลำพัง เพราะกรณีรับพิษมาก อาจมีอาการหัวใจหยุดเต้น ต้องช่วยด้วยการฟื้นคืนชีพให้ผู้ป่วยอยู่หนึ่ง ๆ เพราะการเคลื่อนไหว การถูกบริเวณที่สัมผัสแมงกะพรุน จะไปกระตุ้นการยิงเข็มพิษ การราดน้ำส้มสายชูที่ใช้ตามครัวเรือน บนตำแหน่งที่สัมผัสกับแมงกะพรุน เป็นการยับยั้งการยิงเข็มพิษจากกระเปาะพิษ ทำให้ผู้ป่วยได้รับสารพิษน้อยลง ห้ามใช้น้ำจืดราดเพราะจะยิ่งกระตุ้นการยิงเข็มพิษ หลังจากนั้นค่อยลอกเอาแมงกะพรุนที่ติดอยู่ออกจากผิวหนังผู้ป่วย แล้วรีบนำส่งโรงพยาบาล

จากการที่มีนักท่องเที่ยวเป็นเด็กชายชาวฝรั่งเศส มาเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอีก 1 คน ขณะเล่นน้ำทะเล ที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถ้าเรามีกฎหรือระเบียบใด ๆ เพื่อบังคับใช้ในบริเวณชายหาดที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ทางทะเลจะต้องมีเสาที่บรรจุสายน้ำส้มสายชูไว้ให้พอเพียง รวมทั้งเรือนำเที่ยวและเรือประมงทุกลำที่ออกทะเล ต้องมีน้ำส้มสายชูติดเรือไปด้วย จะเป็นการช่วยให้ผู้ประสบปัญหาสัมผัสแมงกะพรุนพิษ มีโอกาสรอดชีวิตมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ แพทย์หญิงลักขณา ไทยเครือ ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แพทย์หญิง ศิริรัตน์ สุวันทโรจน์ รองผู้อำนวยการกลุ่มภารกิจ ด้านบริการปฐมภูมิและทุติยภูมิ โรงพยาบาลกระบี่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลกระบี่ ที่ช่วยกันเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยที่สัมผัสแมงกะพรุนพิษทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

1. ลักขณา ไทยเครือ, พจมาน ศิริอารยาภรณ์. การรักษาและป้องกันการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากแมงกะพรุน Box jellyfish กับ Portuguese Man-of-War. สมุทรสาคร: บริษัท บอรัญทู บี พับลิชชิ่ง จำกัด; 2557.
2. Cegofon L, Heymann WC, Lange JH, Mastrangelo G. Jellyfish stings and their management: a review. *Man Drugs* 2013;11:523-50.
3. Williamson J, Fenner P, Burnett J, Rifkin J. *Venomous and poirenous marine animals*. Sydney: University of New South Wales Press; 1996.
4. Sermgew T, Jirapongsa C. Morbidity and mortality of jellyfish envenomation in 4 seaside districts, southern Thailand, 1998-2002 TEPHINET Global Scientific Conference. 2004.
5. Thaikrua L, Sirariyaparn P, Wutthanarungsan R, Smithsuwan P. Review of fatal and severe case of Box jellyfish envenomation in Thailand. *Asia Pac J Public Health* [Internet]. 2012 [cited 2013 Jan 29];[about 14 pp.]. Available from: <http://aph.sagepub.com/content/early/2012/02/31/1010539512448210>
6. กองบรรณาธิการ. เที้ยวทะเล-ระวัง "แมงกะพรุนกล่อง" เดือนพิษร้ายแรง ถึงตาย. ข่าวสด. 2557 ส.ค. 29; ข่าวหน้า 1: 15 (คอลัมน์ 2).